

Український діловий тижневик "Контракти" /
№ 43 від 25-10-2004

Тема номера

Поліграф поліграфич

Віталій МАРКОВСЬКИЙ

Детекція брехні — не панацея від працівників, які працюють на конкурентів, але навести порядок у колективі допоможе.

Правду і тільки правду

Щоб пересвідчитися у правдивості свідчення, слідчі Стародавнього Сходу застосовували такий метод: рисове борошно клали в рот підозрюваного. Вважалося, якщо він говорить неправду, він має відчувати страх перед викриттям, який викликає сухість у роті. Отже, якщо борошно залишалося сухим, це була ознака брехливого свідчення.

У наш час на брехливість перевіряють на поліграфі, або так званому детекторі брехні. Причому в бізнес-цілях поліграф використовують у понад 60 країнах. Найактивніше — у США, де кількість кадрових тестувань (ініційованих компаніями) щороку перевищує 4 млн. Американці підраховали, що завдяки таким тестам вдається запобігти корпоративним збиткам на суму близько \$20 млрд на рік.

У Росії поліграф стали використовувати на початку 90-х. Незабаром послуги з тестування персоналу на цьому приладі стали самостійним бізнесом. Сьогодні в Росії нараховується близько 300 професійних поліграфологів і приблизно стільки само детекторів брехні, розподілених між двома сотнями великих різнопрофільних компаній і близько сотні фірм, які спеціалізуються на поліграфічних перевірках.

В Україні працівників тестують не так активно. Якщо в Росії при прийомі на роботу хоча б раз застосовували тестування близько 90% приватних структур (причому в солідних компаніях перевіряють усіх без винятку претендентів на вакантну посаду), то в Україні — не більш як 10%. За даними експертів, керівники 60% вітчизняних підприємств замислювалися над необхідністю тестування своїх працівників, зазначаючи, що вдадуться до тестування у разі виникнення якихось проблем. Як стверджують успішні столичні поліграфологи, нині виконання замовлень у них розписане на 1,5-2 тижні наперед.

Такі черги частково пояснюються тим, що в нашій країні нараховується не більш як 20 професійних поліграфологів. Більшість з них тісно пов'язані із системою МВС, але при цьому здійснюють і комерційну діяльність (як, наприклад, працівники охоронного підприємства «Альфа-Щит»). Поліграфів в Україні також поки що небагато — зараз їх нараховується не більше ніж 20, причому 16 з них належать силовим відомствам, а інші — недержавним структурам, серед яких банки «Правекс» і «Фінанси та Кредит». Саме ці фінустанови першими зайнялися глибиною перевіркою персоналу.

Наразі мало хто з українських поліграфологів може похвалитися найпросунутішими на світовому ринку детекторами брехні, такими як, наприклад, LX4000-SW від Lafayette Instrument Company, світового лідера з виробництва техніки такого типу. Більшість поліграфів, завезених до України, — дешевші російські моделі.

На сьогодні лише одне вітчизняне підприємство спеціалізується виключно на провайдерстві послуг з детекції брехні (фірма «Арго-А», Київ), директор якого — Андрій Волик — поки що єдиний серед українців член Американської асоціації поліграфологів, найшанованішого у світі об'єднання фахівців цього профілю.

Теорія і практика

За свою більш ніж десятирічну практику менеджер психологічної служби рекрутингової агенції «АНКОР С. В.» Алла Коняєва лише одного разу використовувала поліграф при відборі кандидатів (такою була вимога клієнта). За її словами, довелося докласти багато зусиль, щоб мотивувати молодих людей на проходження цієї процедури. З трьох претендентів, яким запропонували відбірний тест, один поставився до нього спокійно, другий категорично відмовився (як і від намірів вести подальші переговори з компанією, яка застосовує детектор), а третій, пройшовши тестування, все-таки відхилив подальшу пропозицію роботодавця.

Експерти категорично стверджують, що природна нервозність тестованого не впливає на кінцеві висновки. Претендент на роботу або працівник компанії з чистим сумлінням зазвичай намагається співпрацювати з поліграфологом, відчуваючи

швидше не острах, а звичайне хвилювання, яке незабаром зникає або помітно зменшується. Їхні фізіологічні відхилення набагато менші, ніж у тих, хто апіорі відчуває себе винним (підкуплений або засланий конкурентом працівник, який зливає конфіденційну інформацію, звичайний злодій тощо). Хороший поліграфолог спочатку завжди пояснює «підопічному» роботу апарату, обговорює запитання, створює здорову, заспокійливу атмосферу, де не останню роль відіграють обстановка та інтер'єр приміщення, продумані до дрібниць. Саме тому дуже важливо, щоб той, хто проводить тест, був кваліфікованим фахівцем, який має сертифікат або свідоцтво про право роботи з поліграфом.

Зазначимо, що висновки поліграфних перевірок юридично не є прямим доказом провини. Вони лише констатують, чи правдиво людина відповідає на запитання (що вже саме по собі свідчить багато про що). З тестованого, до речі, обов'язково береться розписка про добровільність проходження процедури.

Слід зазначити, що поліграф може застосовуватися на основі КЗпП України. Так, ст. 26 при прийомі на роботу передбачає можливість проведення додаткових перевірок, а згідно зі ст. 40 трудовий договір може розриватися у разі невідповідності працівника посаді. Згідно з Постановою Кабміну від 19.03.1994 р. «Про впорядкування застосування контрактної форми трудового договору», трудові відносини можуть припинятися і з інших причин, не передбачених законодавством, але зазначених у трудовому контракті.

10 структур, які найчастіше замовляють детекцію брехні

1. Фінансові установи.
2. Служби безпеки компаній.
3. Юридичні фірми.
4. Фармацевтичні компанії.
5. Підприємства роздрібної торгівлі.
6. Казино.
7. Харчові підприємства.
8. Транспортні компанії.
9. Ресторани.
10. Недержавні навчальні заклади.

Ціна питання

За словами поліграфологів, серед вітчизняних бізнес-структур уже з'явилися доволі великі замовники, які витрачають на перевірки свого персоналу за допомогою детектора брехні до \$10 тис. щороку.

Залежно від кількості тем, які треба перевірити, і поставлених запитань проведення поліграф-тесту в Україні обходиться:

відбір кандидата на роботу — \$85-150;

тестування працівника під час службового розслідування — \$150-500.